

Бүлэг 4

ГАДААД СЕКТОР

4.1. Гадаад худалдаа

4.2. Төлбөрийн тэнцэл

4.3. Гадаад өр

4. ГАДААД СЕКТОР ТОЙМ

Нүүрс, зэсийн баяжмал, төмрийн хүдэр зэрэг голлох уул уурхайн бүтээгдэхүүний биет хэмжээ нэмэгдсэн ч нүүрсний үнэ буурсан нь экспортын орлогын өсөлтийг хязгаарлалаа. Эдийн засгийн идэвхилийг дагасан хөрөнгө оруулалт, хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний импортын өсөлт өндөр хадгалагдлаа. Урсгал дансны тэнцэл алдагдалтай гарсан ч гадаад бондын орох урсгал нэмэгдсэнээр 2024 онд төлбөрийн тэнцэл ашигтай гарч, гадаад валютын нөөц нэмэгдлээ.

4.1. Гадаад худалдаа

62. Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт нэмэгдэж, худалдааны тэнцэл ашигтай гарлаа. Монгол Улс 2024 онд дэлхийн 160 улстай худалдаа хийж, худалдааны нийт бараа эргэлт 27.4 тэрбум ам.доллар болж, худалдааны тэнцэл 4.2 тэрбум.долларын ашигтай гарлаа.

63. Экспортын орлогын өсөлт саарлаа. Экспорт 2024 оны байдлаар 15.8 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 3.9 хувиар өслөө. Өсөлтөд зэсийн баяжмал, төмрийн хүдрийн экспортын биет хэмжээ нэмэгдсэн, алтны дэлхийн зах зээл дэх үнэ өссөн зэрэг нь голлон нөлөөллөө. Цаашид, экспортын голлох бүтээгдэхүүний биет хэмжээ өндөр түвшинд тогтвортой хадгалагдах хэдий ч гадаад орчноос шалтгаалан нүүрс, төмрийн хүдэр зэрэг бүтээгдэхүүний хилийн үнэ буурахаар хүлээгдэж байна.

64. Хилийн боомтуудын тээвэр зохион байгуулалт сайжирч нүүрсний экспортын биет нэмэгдсэн хэдий ч хилийн үнэ буурлаа. Хилийн голлох боомтуудын тээвэр зохион байгуулалт сайжирч, ажиллах цагийн хуваарь уртассанаас шалтгаалан нүүрсний экспорт 83.8 сая тоннд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 20 хувиар нэмэгдлээ. Гэвч хилийн үнэ 19 хувиар буурссанаар нүүрсний экспортын орлого өмнөх оны мөн үеэс 2 хувиар буурч, экспортын өсөлтөд сөрөг нөлөө үзүүлээ.

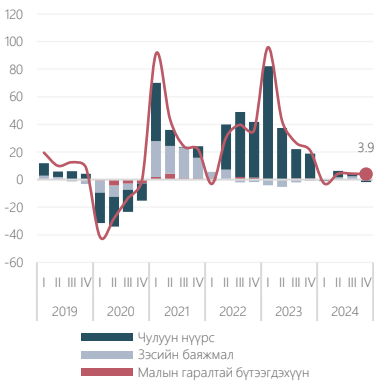
Цаашид, гадаад орчин дэх коксжих нүүрсний эрэлт тогтвортой байж биет хэмжээ нэмэгдэх хэдий ч хилийн үнэ сэргэх төлөвгүй байна.

65. Зэсийн баяжмал, төмрийн хүдрийн экспорт нэмэгдлээ. Оюутолгойн далд уурхайн нөлөөгөөр зэсийн баяжмалын экспорт 2024 онд 1,695 мянган тоннд хүрч өмнөх оны мөн үеэс 11 хувиар өслөө. Түүнчлэн, олборлолт нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор төмрийн хүдрийн экспортын биет хэмжээ 7,511 мянган тоннд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 31 хувиар өссөн байна. Цаашид зэсийн баяжмал, төмрийн хүдрийн олборлолт тогтвортой нэмэгдэх, дэлхийн зах зээл дэх цэвэр зэсийн үнэ өсөхөөр байна.

66. Цаг агаарын хүндрэлийн улмаас хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эдийн экспорт буурлаа. Нийт нутгийн ихэнх хэсэгт өвөлжилт, хаваржилт хүндэрсэн нь хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эдийн экспортод сөргөөр нөлөөлж, 2024 онд дугаар улирлын байдлаар өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад махны экспорт 14 хувиар, ноолуурын экспорт 11 хувиар, арьс ширний экспорт 5 хувиар тус тус буурлаа. Цаашид өвөлжилт, хаваржилтын хүндрэл багасаж, худалдааны түнш орнуудтай хийж буй хэлэлцээрийн үр дүнд хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний экспорт нэмэгдэх төлөвтэй байна.

Зураг 4.1. Экспорт

1.Экспортын жилийн өсөлт (нэгж хувь)

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

2.Экспортын голлох бүтээгдэхүүний биет хэмжээ

Бүтээгдэхүүн	2023	2024	Өсөлт
Зэсийн баяжмал /мян.тонн/	1,525	1,695	11.2%
Нүүрс /сая.тонн/	69.6	83.8	20.3%
Алт /кг/	11.7	11.6	-0.8%
Төмрийн хүдэр /мян.тонн/	5,713	7,511	31.5%
Газрын тос /мян. баррель/	4,730	4,074	-13.9%

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

3.Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн нүүрсний арилжаа

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

67. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн арилжааны идэвх 2024 оны сүүлийн улирлуудад суларлаа. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржээр 2024 онд нийт 22.4 сая тонн нүүрсийг 2.4 тэрбум ам.доллараар, 2,419 мянган тонн төмрийн хүдэр, баяжмалыг 167 сая ам.доллараар, 5.4 мянган тонн зэсийн баяжмалыг 12 сая ам.доллараар, 17.6 мянган тонн хайлуур жоншны хүдэр, баяжмалыг 2.9 сая ам.доллараар тус тус арилжаалаад байна. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржээр 2024 оны эхний хагас жилд 339 арилжаа амжилттай хийгдсэн бол хоёрдугаар хагас жилд арилжааны тоо 232 болж буурлаа. Тэр дундаа нүүрсний арилжааны тоо 2024 оны 5 дугаар сард 55 хүрснээс хойш 12 дугаар сард 15 болж буурсан байна.

68. Эдийн засгийн өсөлт хадгалагдаж, бараа, бүтээгдэхүүний импортын хэмжээ өслөө. Эдийн засаг 11 улирал дараалан өсөж, дотоод идэвхжил нэмэгдсэнээр импорт 2024 онд 11.6 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 25.5 хувиар өслөө. Импорт өмнөх оноос 2.4 тэрбум ам.доллараар нэмэгдсэний 60 орчим хувь нь эдийн засаг, үйлдвэрлэлийг дэмжсэн бараа бүтээгдэхүүн байна.

69. Импортын өсөлтийг барааны бүлгээр авч үзвэл: нийт өсөлтийн 11.6 нэгж хувийг хөрөнгө оруулалтын зориулалттай машин механик, тоног төхөөрөмж, барилгын материал, 10.6 нэгж хувийг хэрэглээний бүтээгдэхүүн, 3.3 нэгж хувийг нь аж үйлдвэрийн орц тус тус бүрдүүлсэн байна.

70. Уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэлийн завсрын бүтээгдэхүүний импорт өндөр байна. Энэ онд нүүрсний олборлолт 23 хувиар, экспортын биет хэмжээ 20 хувиар тус тус өссөн нь уул уурхайн салбарт ашиглагддаг завсрын бүтээгдэхүүний импортыг нэмэгдүүллээ. Тухайлбал, экскаватор, шанагт ухагчийн импорт 362 сая ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 2 дахин, ачаа бараа тээвэрлэх тээврийн хэрэгсэл 722 сая ам.долларт хүрч 67 хувиар, дизель түлш 1,296 сая ам.долларт хүрч 17 хувиар тус тус өссөн байна.

71. Хэрэглээний бүтээгдэхүүний импортын өсөлтөд суудлын автомашины өсөлт голлох нөлөөг үзүүллээ. Өрхийн орлого сайжирч, хэрэглээний зээл нэмэгдэж байгаа нь хэрэглээний бүтээгдэхүүний, тэр дундаа суудлын автомашины импортыг өдөөлөө. Иргэдэд шинээр олгосон зээл 2024 онд 34 хувиар өссөн нь удаан эдэлгээтэй бараа, бүтээгдэхүүний импорт өсөхөд нөлөөлсөн бөгөөд 123 мянган ширхэг суудлын автомашин импортолсон нь өмнөх оны мөн үеэс 67 хувиар өссөн үзүүлэлт юм. Өнгөрсөн онд моторын багтаамж 3501 см³-ээс их том оврын суудлын автомашины импортын өсөлт өндөр байсан бол 2024 онд моторын багтаамж 3500 см³-ээс бага, дунд болон жижиг оврын суудлын автомашины импорт өндөр байв. Суудлын авто машины импорт нэмэгдэж, аймаг, сумдын тэмдэглэлт ойн арга хэмжээний тоо өссөнтэй холбоотойгоор авто бензиний импорт 643 сая ам.долларт хүрч, 23 хувиар өслөө.

72. Өргөн хэрэглээний хүнсний бүтээгдэхүүний импорт нэмэгдлээ. Өрхийн бодит орлого сүүлийн зургаан улирал дараалан өсөж, өрхийн хэрэглээ нэмэгдсэнээр хүнсний бүтээгдэхүүний импорт 1,169 сая ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 20 хувиар өслөө. Мөн гурилын үнийн өсөлтийг бууруулж, нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх хүрээнд улаан буудайн гурилын импортод хязгаар тогтоохгүй байж, 2024 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдрөөс гаалийн албан татвараас чөлөөлөхөөр шийдвэрлэсэнтэй холбоотойгоор гурилын импорт 63.6 мянган тоннд хүрч өмнөх оны мөн үеэс 6 дахин нэмэгдлээ.

73. Ипотекийн зээлийн эх үүсвэр нэмэгдэж, цементийн гаалийн албан татварыг бууруулснаар барилгын материалын импорт өслөө. Барилгын салбарын үйлдвэрлэл 2024 онд 7.8 хувиар өссөн ба барилгын материалын импорт 1,326 сая ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 15 хувиар өслөө. Хуримтлалын сангаас 0.5 их наяд төгрөгийг ипотекийн хөнгөлөлттэй зээлийн хөтөлбөрт оруулж, ипотекийн зээлийн

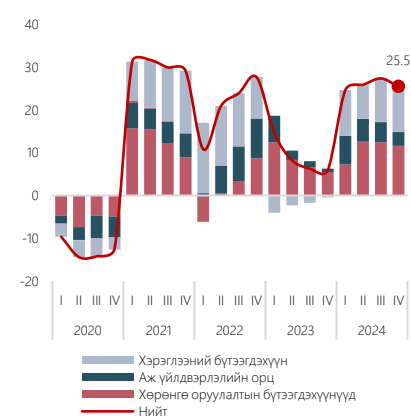
үлдэгдэл өмнөх оны мөн үеэс 1.8 их наяд төгрөгөөр өссөнөөр орон сууцны эрэлт өсөж, барилгын материалын импортыг нэмэгдүүллээ. Барилгын үнийн хөөргөдлөөс сэргийлэх хүрээнд цементийн импортод хугацаа, хэмжээний хязгаарлалт тогтоохгүй байхаар шийдвэрлэж, Засгийн газрын 2024 оны 188 дугаар тогтоолоор 2024 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдөр хүртэл цементийн гаалийн албан татварыг 20 хувиас 5 хувь болгож бууруулсан.

74. Замын-Үүд боомтын ачаа тээврийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, ажлын цагийн горимд өөрчлөлт оруулснаар импортын барааны урсгал нэмэгдлээ. Замын-Үүд боомтоор нийт импортын бараа бүтээгдэхүүний 50 орчим хувь нь нэвтэрч байна. Монгол Улсын Засгийн газраас Замын-Үүд-Эрээн автозамын боомтыг 2024 оны 4 сарын 1-нээс 9 дүгээр сарын 30-ны өдрийг хүртэл 24 цагаар ажиллуулахаар шийдвэрлэсэн. Ийнхүү цагийн горимд өөрчлөлт орсноор Замын-Үүд боомтын ачаа тээврийн цогцолбороор 2024 оны 4 дүгээр сараас 8 дугаар сарын хооронд хил нэвтэрсэн тээврийн хэрэгслийн тоо өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 44 хувиар их нэмэгдэж нийт 135.3 мянганд хүрэв. Эдийн засгийн идэвхжил өндөр байгаа энэ үед нийлүүлэлтийн тасралтгүй байдлыг хангах нь бараа бүтээгдэхүүний үнийг тогтвортой байлгахад чухал хүчин зүйл юм.

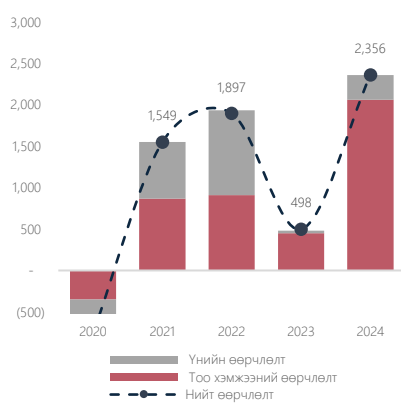
75. Худалдааны гол түнш орнуудын бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт саарснаар импортын барааны зардал бага түвшинд байв. Импортын дүн өмнөх оны мөн үеэс 2.4 тэрбум ам.доллараар өссөний 90 орчим хувийг тоо хэмжээ, 10 орчим хувийг үнийн өсөлт бүрдүүлсэн байна (Зураг 4.2). Худалдааны гол түнш орнуудын үнийн өсөлт саарснаар импортын барааны үнийн өсөлт бага түвшинд байв. Тухайлбал, манай улсын нийт импортын 40 хувийг бүрдүүлж буй БНХАУ-ын инфляц 2024 онд дунджаар 0.2 хувь байв. Харин нийт импортын 25 хувийг бүрдүүлж буй ОХУ-ын инфляц 2024 онд дунджаар 8.4 хувь байв. Гэвч тус улсаас импортолж буй бүтээгдэхүүний 70 хувийг нефтийн бүтээгдэхүүн бүрдүүлж байгаа ба үүний 22 нэгж хувийг АИ-92 автобензин, 45 нэгж хувийг дизелийн түлш бүрдүүлж байна. ОХУ-ын Роснефть компанитай 2022 онд байгуулсан хэлэлцээрийн дагуу АИ-92 шатахууныг тогтвортой үнээр худалдан авч байгаа бөгөөд ОХУ-ны дизелийн түлшний үнэ буурч байгаа нь импортын барааны үнийн өсөлт бага байхад нөлөөллөө. Түүнчлэн нийт импортын 10 хувийг бүрдүүлж буй Япон улсаас автомашин, түүний сэлбэг давамгайлсан бараа бүтээгдэхүүн худалдан авч байгаа бөгөөд Япон иений ам.доллартой харьцах ханш буурснаар тус улсаас худалдан авч буй барааны зардлыг буурууллаа.

Зураг 4.2. Импорт

1.Импортын жилийн өсөлт (нэгж хувь)

2.Импортын өөрчлөлт (сая ам.доллар)

3.Импортын голлох бүтээгдэхүүн (сая ам.доллар)

Бүтээгдэхүүн	2023	2024	Өсөлт
Хүнс	977	1,169	19.7%
Суудлын автомашин	675	1,062	57.3%
Ачааны машин	433	722	66.7%
Барилгын материал	1,158	1,326	14.5%
Тоног төхөөрөмж	1,630	2,284	40.1%
Шатахуун	1,632	1,939	18.8%
Нийт	9,256	11,612	25.5%

Эх сурвалж: ЭЗХЯ-ны тооцоолол

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

4.2. Төлбөрийн тэнцэл

76. Урсгал дансны тэнцэл алдагдалтай гарсан ч гадаад бондын орох урсгал нэмэгдсэнээр 2024 онд төлбөрийн тэнцэл ашигтай гарлаа. Импортын өсөлтийн нөлөөгөөр барааны худалдааны ашиг 2024 онд өмнөх оноос 1.6 тэрбум ам.доллараар буурснаар урсгал дансны тэнцэл 2.2 тэрбум ам.долларын алдагдалтай гарлаа. Нөгөө талаас гадаад зах зээлд гаргасан шинэ бондуудын орох урсгал нэмэгдсэн нөлөөгөөр санхүүгийн дансны ашиг 3.2 тэрбум ам.доллараар нэмэгдсэнээр төлбөрийн тэнцэл 2024 онд 0.6 тэрбум ам.долларын ашигтай гарлаа.

77. Ачаа тээврийн үйлчилгээний зардал буурах хандлагатай байгаа нь үйлчилгээний дансны алдагдлын өсөлтийн саарахад эергээр нөлөөлж байна. Монгол Улс 2024 онд үйлчилгээний экспортоор 1.6 тэрбум ам.долларыг хүлээн авч, гадаад улсад 4.6 тэрбум ам.долларын төлбөрийг төлсөн байна. Үйлчилгээний импортын жилийн өсөлт 2022 онд 1.0 тэрбум ам.доллар байсан бол 2024 онд 0.4 тэрбум ам.доллар болж саарлаа. Үүнд Засгийн газраас авч хэрэгжүүлж буй ашигт малтмалыг хил үнээр борлуулах, экспортын тээврийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалтыг сайжруулах, үр ашгийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээний үр дүнд ашигт малтмалын экспортын тээврийн зардал буурсан нь нөлөөллөө. Тухайлбал, цар тахлаас бусад жилд 2015 оноос хойш жил бүр дунджаар 0.2 тэрбум ам.доллараар нэмэгдэж ирсэн ашигт малтмалын экспортын тээврийг хамардаг ачаа тээврийн зардал сүүлийн 2 жил дараалан буурч, 2024 онд 2022 онтой харьцуулахад 0.1 тэрбум ам.доллараар буурсан үзүүлэлттэй байна.

78. Боловсролын үйлчилгээний төлбөрийн өсөлт өндөр байв. Монгол Улс 2024 онд аялал жуулчлалын үйлчилгээний худалдаагаар 0.6 тэрбум ам.долларыг хүлээн авч, гадаад улсад 1.6 тэрбум ам.долларын төлбөрийг төлсөн байна. Аяллын үйлчилгээний зардал цар тахлын дараа

2021-2023 оны дунджаар 0.2 тэрбум ам.доллараар өссөн бол 2024 онд өмнөх оноос 0.3 тэрбум ам.доллараар өссөн байна. Хэдийгээр 2024 онд аялал жуулчлалын зардал өссөн хэдий ч өмнөх онуудын дундаж өсөлттэй харьцуулахад боловсролын төлбөрийн өсөлт өндөр байв. Тухайлбал, 2024 онд хувийн аяллын зардал өмнөх 3 жилийн дунджаас 48 хувиар их буюу 0.2 тэрбум ам.доллараар өссөн бол боловсролын төлбөр өмнөх 3 жилийн дунджаас 2.1 дахин их буюу 0.1 тэрбум ам.доллараар өссөн байна.

79. Шууд хөрөнгө оруулалтын өсөлтийн дийлэнхийг уул уурхайн салбар бүрдүүллээ. Монгол Улсад орсон шууд хөрөнгө оруулалт 2024 онд 4.0 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оноос 0.5 тэрбум ам.доллараар буюу 13 хувиар өслөө. Улсын бүртгэлд бүртгэлтэй гадаадын хөрөнгө оруулалттай хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн тоо 2024 онд өмнөх оноос 1.8 дахин нэмэгдэж, 485-т хүрсэн байна. Шууд хөрөнгө оруулалтыг салбараар харвал, уул уурхайн салбарын шууд хөрөнгө оруулалт өмнөх оноос 0.4 тэрбум ам.доллараар өссөн бол уул уурхайн бус салбарын шууд хөрөнгө оруулалт ердөө 41 сая ам.доллараар нэмэгджээ. Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, худалдаа, санхүү болон даатгалын салбаруудын хөрөнгө оруулалт буурсан бол хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа эрчим хүч, мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа, боловсруулах салбаруудын хөрөнгө оруулалт өмнөх оноос өслөө.

80. Монгол Улс 2024 онд гадаад зах зээлд идэвхтэй бонд арилжааллаа. 2024 оны эхний хагаст "МИК ОССК" ХХК 225 сая ам.долларын бонд, Монгол Улсын Хөгжлийн банк 200 сая ам.долларын бонд, Голомт банк 300 сая ам.долларын бондыг арилжаалсан бол 2024 оны сүүлийн хагаст Худалдаа хөгжлийн банк 350 сая

ам.долларын бонд, нийслэл Улаанбаатар хот 500 сая ам.долларын бонд арилжаалсан нь гадаад валютын орох урсгалыг дэмжлээ. Мөн Монгол Улсын Засгийн газар 2017 онд гаргасан 600 сая ам.долларын Хуралдай бондын үлдэгдэл төлбөрийг 2024 оны 3 дугаар сард амжилттай төлж барагдууллаа.

81. Монголбанк своп хэлцлийн төлбөрийн төлөв. Монголбанк 2024 оны 2 дугаар улиралд Хятадын Ардын Банктай байгуулсан своп хэлцлийн 4.5 тэрбум юань буюу 0.6 тэрбум ам.долларын эргэн төлөлтийг хийсэн нь гадаад валютын гарах урсгалыг нэмэгдүүлэв. Ингэснээр тус своп хэлцлийн үлдэгдэл 6.0 тэрбум юань буюу 0.8 тэрбум ам.доллар болж буурлаа.

Зураг 4.3. Урсгал дансны тэнцэл, гадаад валютын нөөц, төгрөгийн ханш

82. Гадаад валютын нөөц 2024 оны эцэст өсөж, төгрөгийн нэрлэсэн үйлчилж буй ханш чангарлаа. Гадаад валютын улсын нөөц 2024 оны эцэст 5.5 тэрбум ам.доллар буюу бараа, үйлчилгээний импортын 4.1 сарын хэрэгцээг хангах түвшинд хүрлээ. Гадаад валютын нөөц оны эцэст өсөхөд нийслэлийн шинэ гадаад бондтой холбоотой гадаад валютын урсгал голлон нөлөөллөө. Монголбанк 2024 онд өмнөх оноос 33.1 хувиар буюу 2.7 тэрбум ам.доллараар их 6.6 тэрбум ам.долларыг зах зээлд дуудлага худалдаагаар нийлүүллээ. Төгрөгийн ам.доллартой харьцах нэрлэсэн ханш 2024 оны эцэст 3,420 төгрөгт хүрч оны эхнээс 10 төгрөгөөр суларсан бол 2024 оны дундаж ханш 3,390 төгрөгт хүрч, өмнөх оны дунджаас 76 төгрөг буюу 2.2 хувиар чангарлаа. Худалдааны түнш орнуудын валютаар жигнэсэн төгрөгийн нэрлэсэн ханшийн индекс 2024 оны эцэст өмнөх оны мөн үеэс 4.5 хувиар чангарлаа. Харин дотоод үнийн өсөлт эрчимжиж, бодит ханш 2024

оны эцэст өмнөх оны мөн үеэс 9.8 хувиар чангарлаа.

83. Хэрэглээний өсөлтөөс шалтгаалсан хадгаламжийн бууралт урсгал дансны тэнцэл буурахад нөлөөллөө. Урсгал дансны тэнцлийг тухайн улсын нийт хадгаламж болон хөрөнгө оруулалтын зөрүүгээр мөн тайлбарладаг. Сүүлийн 10 жилийг авч үзвэл манай улсын хөрөнгө оруулалтын хэрэгцээ хадгаламжаас давж, 2023 оноос бусад онд урсгал данс алдагдалтай гарсан байна. Тухайлбал, ДНБ-д харьцуулсан урсгал дансны тэнцэл 2024 онд өмнөх оноос 9.9 нэгж хувиар буурч, -9.3 хувьтай тэнцэхэд ДНБ-д харьцуулсан хувийн хэрэглээ өмнөх оноос 9.1 нэгж хувиар буурч, нийт хадгаламж өмнөх оноос 8.9 нэгж хувиар буурсан нь голлон нөлөөллөө.

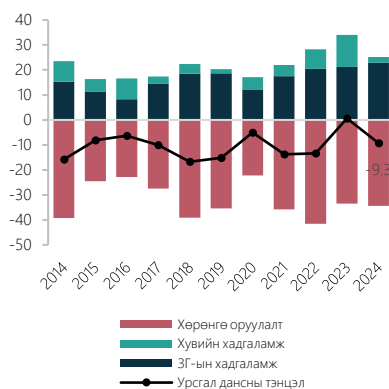
84. Гадаад хөрөнгө оруулалтын позиц сул хэвээр байна. Гадаад улсад байршиж буй Монгол Улсын эзэмшлийн санхүүгийн хөрөнгө болон Монгол Улс бусад улсад төлөх үүрэг бүхий

өр төлбөрийн зөрүүг харуулдаг гадаад хөрөнгө оруулалтын цэвэр позиц 2024 оны эцэст -43.4 тэрбум ам.долларт хүрч, өмнөх оноос буурсан ч ДНБ-д харьцуулсан дүнгээр 5 жил дараалан сайжирч, -184 хувьд хүрлээ. 2024 оны байдлаар Монгол улсад байршиж буй гадаад улсын эзэмшлийн санхүүгийн хөрөнгийн дүн 53.2 тэрбум ам.долларт хүрч, гадаад улсад байршиж буй Монгол Улсын эзэмшлийн санхүүгийн хөрөнгөөс 5.4 дахин их байна. Гадаад улсын эзэмшлийн санхүүгийн хөрөнгийн 62 хувь буюу 33.1 тэрбум ам.доллар нь шууд хөрөнгө оруулалт, 26 хувь буюу 14.0 тэрбум ам.доллар нь зээл

байна. Харин гадаад улсад байршиж буй Монгол Улсын эзэмшлийн санхүүгийн хөрөнгийн 56 хувь буюу 5.5 тэрбум ам.доллар нь нөөц хөрөнгө, 22 хувь буюу 2.1 тэрбум ам.доллар нь бэлэн мөнгө ба харилцах байна. Шууд хөрөнгө оруулалтыг хассан дүнгээр тооцвол Монгол улсын гадаад хөрөнгө оруулалтын цэвэр позиц 2024 оны эцэст ДНБ-ий -49 хувь болж, 2020 оноос 55 нэгж хувиар сайжирсан байна. Цаашид урсгал дансны алдагдлыг хязгаарлах, гадаад валютын нөөцийг зузаатгах замаар гадаад хөрөнгө оруулалтын цэвэр позицыг сайжруулж, гадаад шокт өртөх эмзэг байдлыг бууруулах шаардлагатай.

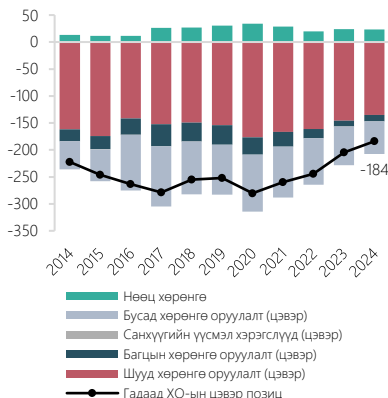
Зураг 4.4. Урсгал данс ба гадаад хөрөнгө оруулалтын цэвэр позиц

1. Урсгал дансны тэнцэл
(ДНБ-д эзлэх хувь)

Эх сурвалж: ЭЗХЯ-ны тооцоолол, Монголбанкны статистик

2. Гадаад хөрөнгө оруулалтын цэвэр позиц
(ДНБ-д эзлэх хувь)

Эх сурвалж: ЭЗХЯ-ны тооцоолол, Монголбанкны статистик

3. Гадаад хөрөнгө оруулалтын цэвэр позиц (ШХО-ыг оруулаагүй)
(ДНБ-д эзлэх хувь)

Эх сурвалж: ЭЗХЯ-ны тооцоолол, Монголбанкны статистик

Тэмдэглэл: ДНБ-д эзлэх хувийг 4 улирлын нийлбэрээр тооцов.

4.3. Гадаад өр

85. Нийт гадаад өрийн үлдэгдлийн дүн өссөн ч ДНБ-д эзлэх хувь буурлаа. Монгол Улсын нийт гадаад өрийн үлдэгдэл 2024 оны эцэст 37.1 тэрбум ам.доллар болж, өмнөх оноос 2.5 тэрбум ам.доллароор буюу 7.4 хувиар өслөө. Харин ДНБ-ий өсөлттэй холбоотойгоор ДНБ-д харьцуулсан гадаад өрийн хэмжээ 157.4 хувь болж, өмнөх оноос 12.7 нэгж хувиар буурсан байна. Гадаад өрийн үлдэгдлийн дүн нэмэгдэхэд шууд хөрөнгө оруулалтын үлдэгдэл өмнөх оноос 2.2 тэрбум ам.доллароор өссөн нь голлон нөлөөллөө.

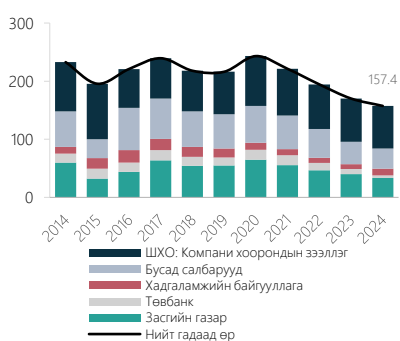
86. Хувийн хэвшлийн гадаад санхүүжилт нэмэгдлээ. Хувийн хэвшлийн гадаад өрийн үлдэгдэл 2024 онд өмнөх оноос 3.5 тэрбум ам.доллароор өслөө. Салбараар харвал, өмнөх онтой харьцуулахад 2024 онд уул уурхайн салбарын гадаад өрийн үлдэгдэл 2.1 тэрбум ам.доллароор, санхүү болон даатгалын салбарын гадаад өрийн үлдэгдэл 1.3 тэрбум ам.доллароор, тээврийн салбарын гадаад өрийн үлдэгдэл 0.2 тэрбум ам.доллароор тус тус өссөн байна. Санхүүгийн салбарын гадаад өр өсөхөд арилжааны банкууд 2024 онд гадаад зах зээлд шинэ бондууд арилжаалсан нь нөлөөллөө.

87. Гадаад валютын нөөц тогтворжсон нь төв банк своп хэлцлийн өрийг бууруулах боломжийг бий болгов. Гадаад валютын нөөц 2024 оны эхний улиралд 5.2 тэрбум ам.долларт хүрч нэмэгдсэнээр Монголбанк 2024 оны 2 дугаар улиралд Хятадын Ардын Банктай байгуулсан своп хэлцлийн 4.5 тэрбум юанийн эргэн төлөлтийг гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлээ. Улмаар төв банкны гадаад өр өмнөх оноос 0.7 тэрбум сая ам.доллароор буюу 39 буурлаа.

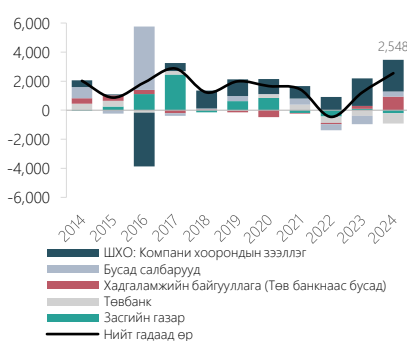
88. Манай улсын гадаад өрийн дийлэнхийг шууд хөрөнгө оруулалт болон зээл бүрдүүлж байна. Нийт гадаад өрийн үлдэгдлийн 46 хувь буюу 17.3 тэрбум ам.доллар нь шууд хөрөнгө оруулалттай компанийн өглөг, 38 хувь буюу 14.0 тэрбум ам.доллар нь зээл байна. Зээлийн үлдэгдлийн 54 хувийг Засгийн газар болон төв банк, 46 хувийг хувийн хэвшил бүрдүүлж байна. Цаашид макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангаж, зээлжих зэрэглэлийг үргэлжлүүлэн ахиулж, гадаад санхүүжилтийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, өртгийг бууруулах шаардлагатай.

Зураг 4.5. Гадаад өр

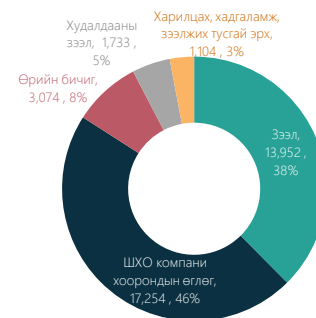
1.Гадаад өр
(ДНБ-д эзлэх хувь)

2.Гадаад өрийн жилийн өөрчлөлт
(сая ам.доллар)

3.Гадаад өр, 2024 он
(сая ам.доллар)

Эх сурвалж: ЭЗХЯ-ны тооцоолол, Монголбанкны статистик
Тэмдэглэл: ДНБ-д эзлэх хувийг 4 улирлын нийлбэрээр тооцов.